

Dostosowanie instrumentów szkolnictwa wyższego (HE) i kształcenia i szkolenia zawodowego (VET)

**PR1. Analiza porównawcza systemów zapewnienia jakości
kształcenia w szkolnictwie wyższym i szkolnictwie
zawodowym**

Podsumowanie badań

Czerwiec 2023

SZKOŁA GŁÓWNA
GOSPODARSTWA
WIEJSKIEGO

KONSORCJUM PROJETOWE

P1	PL	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	 SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO
P2	GR	Dimitra Education & Consulting SA	 ΔΗΜΗΤΡΑ εκπαιδευτική συμβουλευτική
P3	SW	Stiftelsen Kursverksamh Eten Vid Uauniversitetet	 Folkuniversitetet
P4	IT	Tiber Umbria Comett Education Programme	 TUCEP TIBER UMBRIA COMETT EDUCATION PROGRAMME International network for knowledge and job
P5	CY	A & A Emphasys Interactive Solutions Ltd	

Spis treści

Analiza porównawcza systemów zapewniania jakości szkolnictwa wyższego i kształcenia zawodowego	4
I. Kontekst, przepisy prawne I ogólne porównanie systemów ESG I EQAVET na poziomie UE	4
II. Kluczowe podobieństwa, różnice, mocne strony i słabe strony pomiędzy ramami zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym i szkolnictwie zawodowym (na poziomie europejskim i krajowym)	6
III. Stan implementacji ram ESG i EQAVET na poziomie krajowym i jednostek edukacyjnych (włączając opinie z badań fokusowych)	9
IV. Dobre praktyki jakości kształcenia na Uczelniach Wyższych i w szkołach zawodowych w badanych krajach	9
V. Kluczowe rekomendacje dotyczące wzajemnego dopasowania systemów ESG oraz EQAVET (na poziomie europejskim I krajowym)	10

Analiza porównawcza systemów zapewniania jakości szkolnictwa wyższego i kształcenia zawodowego

Celem PR1 było przeprowadzenie porównawczej analizy systemów zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym (HEI) oraz w szkolnictwie zawodowym (VET). W ramach tego zadania przedstawiliśmy ogólny opis i porównanie obu systemów jakości kształcenia (I). Następnie przeprowadziliśmy dogłębną analizę, identyfikując główne podobieństwa, różnice, mocne i słabe strony obu systemów (II). Biorąc pod uwagę cele projektu, opisaliśmy stan implementacji Europejskich Standardów i Wytycznych (ESG) oraz Europejskiego Systemu Zapewniania Jakości w Szkoleniu Zawodowym (EQAVET) na poziomie ogólnokrajowym i na poziomie szkół/universytetów (III), wraz z najlepszymi praktykami (IV) i rekomendacjami (V) (co było bardzo istotne w kontekście opracowywania Narzędzia Quick Scan Tool).

I. Kontekst, przepisy prawne I ogólne porównanie systemów ESG I EQAVET na poziomie UE

- Rozwój solidnych systemów zapewnienia jakości jest kluczowy dla rozwijania wysokiej jakości systemu edukacji w europejskiej przestrzeni edukacyjnej zarówno w szkolnictwie wyższym (HE), jak i w szkolnictwie zawodowym (VET). Chociaż ostatecznym celem edukacji jest szkolenie pracowników zgodnie z potrzebami rynku pracy, okazuje się, że istnieją znaczące różnice charakteryzujące oba systemy edukacyjne. W szkolnictwie wyższym edukacja skupia się na wiedzy, teorii i umiejętnościach myślenia, podczas gdy szkolnictwo zawodowe koncentruje się bardziej na umiejętnościach specyficznych dla danej pracy.
- Szkolnictwo wyższe i szkolnictwo zawodowe posiadają różne systemy zapewnienia jakości i działają na podstawie różnych przepisów, co utrudnia ich porównywanie. Głównym aktem regulującym zapewnienie jakości w szkolnictwie wyższym są Standardy i Wytyczne dotyczące Zapewnienia Jakości w Europejskiej Przestrzeni Szkolnictwa Wyższego (ESG). Oprócz dostarczenia ogólnych wytycznych, ESG obejmuje także inne aspekty (np. ramy kwalifikacji, Europejski System Transferu i Akumulacji Kredytów - ECTS lub suplementy dyplomowe), promujące przejrzystość i wzajemne zaufanie w szkolnictwie wyższym w EHEA. Składa się ono z zestawu wskaźników podzielonych na trzy kategorie, stanowiące trzy części ESG: wewnętrzne zapewnienie jakości kształcenia, zewnętrzne zapewnienie jakości kształcenia oraz agencje zapewniania jakości kształcenia.

- Sposób, w jaki procesy zapewniania jakości na uniwersytetach są dostosowane do ESG we wszystkich krajach sygnatariuszy Bolońskich jest odzwierciedlany w działaniach Europejskiego Rejestru Agencji Akredytacyjnych (EQAR) oraz agencji ds. zapewnienia jakości kształcenia (QAA). Odpowiedzialną organizacją na poziomie UE jest Europejskie Stowarzyszenie na Rzecz Zapewniania Jakości w Szkolnictwie Wyższym (ENQA), które nadzoruje działalność QAA.
- Europejskie Ramy Zapewnienia Jakości w Szkoleniu i Szkoleniu Zawodowym (EQAVET) mają na celu wsparcie zapewnienia jakości w szkoleniu zawodowym w całej Europie. Pomagają instytucjom szkolenia zawodowego oraz dostawcom szkoleń dokumentować, rozwijać, monitorować, oceniać i poprawiać jakość szkolenia zawodowego. Definiują cykl zapewniania jakości: planowanie, wdrażanie, ocenę i przegląd na poziomie zarówno systemu, jak i dostawcy. Ramowy EQAVET obejmuje dziesięć wskaźników odniesienia, które mogą wspierać ocenę i poprawę jakości krajowych/regionalnych systemów szkolenia zawodowego.
- Komisja Europejska przewodniczy Sieci EQAVET, wspieranej przez Sekretariat EQAVET. Sieć EQAVET działa w oparciu o podejście „od dołu do góry”, zachęcając członków do przejęcia odpowiedzialności za działania i decyzje poprzez aktywne zaangażowanie Krajowych Punktów Referencyjnych EQAVET (EQAVET NRPs) oraz krajowych przedstawicieli EQAVET z ministerstw i innych organów odpowiedzialnych.
- Największą różnicą między tymi dwoma systemami jest to, że w przypadku uniwersytetów ocena jakości kształcenia jest obowiązkowa i sformalizowana, podczas gdy szkolnictwo zawodowe ma większą swobodę i różnorodność, co sprawia, że wyniki ocen jakości dla różnych szkół zawodowych są nieporównywalne. Należy także dodać, że uniwersytety w UE, pomimo swojej różnorodności, mają bardziej jednorodny charakter niż jednostki edukacji zawodowej.
- Odnośnie do tego ostatniego, UE przedstawiła potencjalne podejścia zarówno do EQAVET, jak i Europejskiego systemu akumulowania i przenoszenia osiągnięć w kształceniu i szkoleniu (ECVET) w celu zwiększenia zgodności ze szkolnictwem wyższym.

II. Kluczowe podobieństwa, różnice, mocne strony i słabe strony pomiędzy ramami zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym i szkolnictwie zawodowym (na poziomie europejskim i krajowym)

Podobieństwa

- ESG i EQAVET są systemami służącymi poprawie jakości edukacji i szkoleń, ze szczególnym uwzględnieniem ciągłego doskonalenia.
- Systemy ESG i EQAVET są elastyczne i dostosowywalne, dopasowane do potrzeb i priorytetów poszczególnych krajów oraz wdrożone zgodnie z krajowymi regulacjami i przepisami.
- Obydwie ramy wymagają korzystania z cyklu jakości, zewnętrznych ocen oraz wskaźników związanych z dostawcami posiadającymi wewnętrzne systemy zapewniania jakości kształcenia, wydatkami na rozwój personelu, osiągnięciami i postępem oraz stopniem, w jakim ich program odpowiada na potrzeby rynku pracy.

Różnice

- Systemy szkolnictwa wyższego i zawodowego są wdrażane na podstawie wytycznych europejskich przepisów. Jeśli chodzi o zarządzanie, ESG jest monitorowany przez Europejskie Stowarzyszenie na Rzecz Zapewniania Jakości w Szkolnictwie Wyższym (ENQA). ENQA składa się z grupy krajowych agencji zapewniania jakości. Z kolei EQAVET jest zarządzany przez Komisję Europejską, ze wsparciem sekretariatu.
- Istnieje również rejestr dostawców szkolnictwa wyższego i agencji zapewniania jakości, które stosują standardy ESG, ale nie istnieje taki rejestr dla EQAVET.
- Kolejną różnicą jest to, że EQAVET nie posiada dokładnej specyfiki dotyczącej charakteru ocen zewnętrznych. Zaleca jedynie, aby oceny zewnętrzne obejmowały procesy, wyniki/osiągnięcia edukacyjne oraz zaangażowanie wewnętrznych lub zewnętrznych interesariuszy. Natomiast ESG wymaga, aby zewnętrzny organ publikował wyniki kontroli oraz opracował i opublikował klarowne kryteria oceny, które powinny być niezależne. Ponadto, w ocenie jakości kształcenia w szkolnictwo bierze się też pod uwagę jakość badań, natomiast w przypadku dostawców szkoleń zawodowych oraz szkół zawodowych to na ogół nie podlega ocenie (biorąc pod uwagę ich techniczny aspekt kształcenia).
- Wskaźniki i standardy zapewniania jakości dla instytucji szkolnictwa wyższego obejmują również wyniki badań naukowych (projekty, publikacje, konferencje naukowe), podczas gdy zapewnienie jakości dostawców szkolenia zawodowego opiera się głównie na potrzebach rynku pracy.
- Etapy procesu cyklu jakości mogą się różnić między ESG a EQAVET, przy czym etap planowania skupia się na celach i zadaniach specyficznych dla szkolnictwa wyższego lub specyficznych dla szkolnictwa zawodowego, etap wdrażania

obejmuje oceny specyficzne dla systemu, a etap oceny polega na przejrzaniu wyników ocen i zidentyfikowaniu obszarów do poprawy. Etap poprawy polega na wdrażaniu nowych polityk i procedur specyficznych dla systemu.

- Wszystkie instytucje szkolnictwa wyższego podlegają zewnętrznej ocenie, podczas gdy instytucje szkolnictwa zawodowego głównie są oceniane wewnętrznie (w formie nieformalnego raportu podsumowującego).
- Szkolnictwo wyższe skupia się na programach akademickich, badaniach i wiedzy teoretycznej, podczas gdy szkolnictwo zawodowe kładzie nacisk na programy zawodowe, umiejętności praktyczne i konkretne zawody.
- Zapewnienie jakości w szkolnictwie wyższym koncentruje się na takich kryteriach jak wyniki badania i kwalifikacje kadry akademickiej, podczas gdy zapewnienie jakości w szkolnictwie zawodowym kładzie większy nacisk na związek z branżą, rozwój umiejętności zawodowych oraz zatrudnienie absolwentów.

Poziom Unii Europejskiej

Silne strony

- ESG szczególną uwagę poświęca zewnętrznej ocenie jakości kształcenia. Druga część ESG zawiera opis i zalecenia dotyczące istoty i procesu oceny zewnętrznej. Standardy ESG wyznaczają ramy dla ustalania celów, zadań i procesów oraz dostarczają metodologii ich wdrażania przez instytucje, uwzględniając otoczenie regulacyjne i oczekiwania interesariuszy.
- Wiele wskaźników EQAVET jest zorientowanych na rynek pracy i współgra z praktycznym i technicznym charakterem systemu edukacji zawodowej. Odzwierciedla się to głównie we wskaźnikach 5 i 6, które uwzględniają procent absolwentów szkolnictwa zawodowego zdobywających pracę oraz mierzą stopień wykorzystania nabytych umiejętności w miejscu pracy. Ponadto, wskaźnik 9 dotyczy mechanizmów identyfikowania potrzeb szkoleniowych na rynku pracy.

Słabe strony

- ESG powinien uwzględniać grupy wrażliwe i ich dostęp do szkolnictwa wyższego. Poprawa mobilności społecznej, równości i dostępu do szkolnictwa wyższego jest istotna.
- W porównaniu z EQAVET, ESG nie zakłada konieczności zbierania i wykorzystywania danych dotyczących wskaźników 7-10 (m. in. stopy bezrobocia, wszechobecności grup wrażliwych, mechanizmów zaspokajania potrzeb rynku pracy oraz programów promujących lepszy dostęp).
- W przypadku EQAVET można by uwzględnić większą specyfikację dotyczącą oceny zewnętrznej i jej charakteru. Ponadto, jeśli chodzi o wskaźniki, powinno się uwzględnić nie tylko stopy zatrudnienia i umiejętności techniczne. Należy także brać pod uwagę i oceniać umiejętności miękkie.

Poziom krajowy

Silne strony

- Zakres i treść ESG i EQAVET umożliwiają utrzymanie i dostosowanie krajowych standardów, procedur i wskaźników zewnętrznego i wewnętrznego zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym i szkoleniu zawodowym. Pomaga to krajom dostosować kryteria oceny zewnętrznej i wewnętrznej do wymagań interesariuszy w środowisku krajowym i regionalnym.
- Zgodnie z ESG i EQAVET krajowe agencje opracowują zasady i standardy dotyczące ocen zewnętrznego zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym i szkoleniu zawodowym. W większości przypadków procesy zewnętrznego zapewnienia jakości są przeprowadzane poprzez zewnętrzne oceny przeprowadzane przez niezależne grupy ekspertów. W ramach oceny zewnętrznej audytorzy wydają opinię i raport na temat stanu zapewnienia jakości, które są dostępne dla ogółu społeczeństwa.
- Wewnętrzne zapewnienie jakości jest realizowane na poziomie instytucjonalnym i obejmuje interesariuszy z lokalnego środowiska. Mocne strony standardów i procedur wewnętrznego zapewnienia jakości wpływają na wyniki i procedury stosowane podczas procesu zewnętrznego zapewnienia jakości
- Spójność i elastyczność wewnętrznego systemu zapewnienia jakości zapewniają ciągłe doskonalenie edukacji i szkoleń poprzez proces cyklu jakości, zachęcając instytucje do ciągłej pracy nad jakością swoich programów i usług.
- Zarówno ESG, jak i EQAVET ułatwiają lepszą współpracę krajowych instytucji edukacyjnych z pracodawcami i zapewniają odpowiednią reakcję na trendy na rynku pracy.

Słabe strony

- Jednostki edukacyjne podkreślają złożoność standardów ESG i EQAVET oraz obciążenie związane z ustanowieniem polityk wewnętrznego zapewnienia jakości.
- W niektórych przypadkach wewnętrzne procesy zapewniania jakości są ograniczone przez rygorystyczne zasady przyjęte przez krajowe agencje i brakuje elastyczności i dostosowania do specyfiki instytucjonalnej placówek edukacyjnych.
- Jednostki edukacyjne wskazują na niewystarczający poziom integracji między standardami ESG i EQAVET, co znacząco pogarsza spójność kryteriów oceny poziomów kwalifikacji i negatywnie wpływa na przejście między poziomami kwalifikacji.
- W niektórych przypadkach, zawartość standardów i wskaźników zapewnienia jakości używanych do oceny jakości kształcenia nie odpowiada wymaganiom lokalnych i regionalnych rynków pracy.

III. Stan implementacji ram ESG i EQAVET na poziomie krajowym i jednostek edukacyjnych (włączając opinie z badań fokusowych)

- We wszystkich krajach objętych badaniem porównawczym systemy ESG i EQAVET są przyjęte przez władze krajowe i wdrażane przez krajowe agencje.
- We wszystkich uczestniczących krajach placówki szkolnictwa wyższego są bardziej zaznajomione ze standardami ESG i cyklem zapewnienia jakości niż ich odpowiednicy dostawcy szkoleń zawodowych, którzy stosują standardy EQAVET. Wyjaśnia to wyższy poziom zgodności i centralizacji dla standardów ESG, które są obowiązkowe do wdrożenia i nadzorowane przez krajowe agencje.
- W porównaniu z dostawcami szkoleń zawodowych, placówki szkolnictwa wyższego mają bardziej rozwinięte procedury wewnętrznego i zewnętrznego zapewnienia jakości kształcenia określone jednolitymi kryteriami, które umożliwiają niezależne porównania między poszczególnymi placówkami szkolnictwa wyższego na poziomie krajowym.
- W procesie wdrażania standardów zapewnienia jakości przez dostawców szkoleń zawodowych brakuje obowiązkowych i powszechnie akceptowanych kryteriów na poziomie krajowym i często proces ten jest nadzorowany przez agencje regionalne. Sprzyja to elastyczności w projektowaniu procedur i wskaźników zapewnienia jakości na poziomie instytucjonalnym oraz prowadzi do większej reaktywności na wymagania interesariuszy, koncentrując się na oczekiwaniach studentów i pracodawców.
- Dodatkowo, decentralizacja nadzoru nad zapewnieniem jakości kształcenia dla dostawców szkoleń zawodowych zmniejsza presję na wdrożenie standardów EQAVET wśród uczestniczących krajów i promuje większą różnicowanie procedur i wskaźników zapewnienia jakości na poziomie instytucjonalnym.
- Brak jednolitych standardów zapewnienia jakości w szkolnictwie zawodowym prowadzi do mniejszej motywacji do eksploracji ram EQAVET przez interesariuszy, dostawców szkoleń zawodowych i pracodawców. Tworzy to możliwość różnych interpretacji wskaźników jakości oraz daje szansę słabszym instytucjom na lepsze pozycjonowanie się, podczas gdy lepsze mogą pozostać w cieniu.

IV. Dobre praktyki jakości kształcenia na Uczelniach Wyższych i w szkołach zawodowych w badanych krajach

- Wdrażanie standardów ESG i EQAVET poprawia ocenę poziomu zapewnienia jakości kształcenia, ocenę odpowiednich procedur i ich dostosowanie do oczekiwań interesariuszy.
- We wszystkich uczestniczących krajach Uczelnie Wyższe podkreślają znaczenie wewnętrznego systemu zapewniania jakości w kontekście ciągłego doskonalenia oferowanej edukacji. Ich strategie dotyczące wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia obejmują zbieranie opinii studentów na temat jakości procesu edukacyjnego oraz śledzenie karier absolwentów w celu dostosowania ścieżek edukacyjnych do oczekiwań pracodawców. Istotną częścią wewnętrznego system

zapewnienia jakości jest przygotowywanie raportów samooceny przez placówki szkolnictwa wyższego.

- Wszystkie uczestniczące kraje podkreślają wielkie znaczenie współpracy z różnymi grupami interesariuszy zarówno na poziomie szkolnictwa wyższego, jak i szkół zawodowych. Ułatwia to ich interakcję w opracowywaniu nowych programów edukacyjnych i usług oraz stanowi podstawę dla ocen zewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia.
- Ponadto wszystkie placówki edukacyjne podkreślają znaczenie lepszej komunikacji i współpracy między dostawcami szkoleń zawodowych a lokalnymi pracodawcami oraz innymi interesariuszami, umożliwiającą uczenie się przez całe życie i zdobywanie cennych kwalifikacji praktycznych.
- Internacjonalizacja placówek szkolnictwa wyższego i placówek szkoleń zawodowych jest uważana za istotny krok w promowaniu i utrzymaniu standardów ESG i EQAVET w krajowych systemach edukacyjnych.

V. Kluczowe rekomendacje dotyczące wzajemnego dopasowania systemów ESG oraz EQAVET (na poziomie europejskim i krajowym)

- Kluczową rekomendacją dla obu systemów jest opracowanie uniwersalnego języka (definicji, kluczowych terminów i pojęć, takich jak efekty uczenia się, ocena i zapewnienie jakości kształcenia), który może być stosowany w obu systemach. Pomoże to wzmocnić spójność kwalifikacji.
- Aby zapewnić zgodność obu systemów, ważne jest opracowanie wspólnych wskaźników, które mogą być stosowane we wszystkich systemach. Może to obejmować identyfikację kluczowych wskaźników, istotnych dla instytucji szkolnictwa wyższego i szkoleń zawodowych, takich jak satysfakcja studentów, wskaźniki zatrudnienia absolwentów i efekty uczenia się. Wspólne wskaźniki mogą pomóc zapewnić spójne pomiary jakości kształcenia we wszystkich systemach i ułatwić wymianę dobrych praktyk.
- Konieczne jest wzmocnienie współpracy między europejskimi i krajowymi organami odpowiedzialnymi za wdrożenie standardów ESG i EQAVET. Instytucje szkolnictwa wyższego i szkół zawodowych powinny współpracować, aby dzielić się najlepszymi praktykami i tworzyć standardowe metody zapewnienia jakości. Może to obejmować współpracę w ramach inicjatyw szkoleniowych i rozwojowych, tworzenie sieci i partnerstw oraz wymianę zasobów i wiedzy.
- Wszystkie kraje uczestniczące wskazują, że dostawcy szkoleń zawodowych mogą skorzystać z doświadczenia placówek szkolnictwa wyższego w ustanawianiu procedur zapewnienia jakości kształcenia i wykonywania okresowych ocen wewnętrznych. Z drugiej strony, placówki szkolnictwa wyższego mogą więcej nauczyć się od dostawców szkoleń zawodowych w zakresie dopasowywania się do rzeczywistości rynku pracy i zaangażowania pracodawców w różnych fazach procesu edukacyjnego, a nawet po ukończeniu studiów.

- Zachęcanie do współpracy między interesariusza zewnętrznymi (pracodawcami), dostawcami szkoleń zawodowych i placówkami szkolnictwa wyższego w celu dostosowania programów do potrzeb rynku pracy. Promowanie dialogu międzysektorowego i koordynacji między placówkami szkolnictwa wyższego a instytucjami szkoleniowymi w celu dzielenia się najlepszymi praktykami i zasobami.
- Należy zawsze brać pod uwagę różnice między obydwoma systemami edukacyjnymi. Oznacza to, że jakakolwiek zbieżność w systemach zapewniania jakości w szkolnictwie wyższym i szkołach zawodowych nie powinna osłabiać oczekiwań co do jakości kształcenia w każdym sektorze. Placówki szkolnictwa wyższego pozostaną bardziej zorientowane na badania, starając się zapewnić jakość swojego systemu. Jednocześnie szkolnictwo zawodowe pozostanie bardziej skierowane na potrzeby rynku pracy.
- W porównaniu z placówkami szkolnictwa wyższego, szkolnictwo zawodowe ma bliższą współpracę z pracodawcami. Implementacja tych dobrych praktyk byłaby korzystna także dla instytucji szkolnictwa wyższego w celu lepszego dostosowania do potrzeb rynku pracy, zwłaszcza dla absolwentów placówek szkolnictwa wyższego, którzy dążą do kariery pozaakademickiej. To powinno być lepiej odzwierciedlone we wskaźnikach zapewnienia jakości kształcenia, które lepiej mierzą zaangażowanie pracodawców w różnych fazach procesu edukacyjnego, a nawet po ukończeniu studiów.